

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Социални иновации, изграждане на мрежи и цифрови комуникации“

(становище по собствена инициатива)

(2016/C 013/16)

Докладчик: г-н Bernardo HERNÁNDEZ BATALLER

На 10 юли 2014 г. Европейският икономически и социален комитет реши, в съответствие с член 29, параграф 2 от Правилника за дейността си, да изготви становище по собствена инициатива относно

„Социални иновации, изграждане на мрежи и цифрови комуникации“.

Специализирана секция „Транспорт, енергетика, инфраструктури, информационно общество“, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 31 август 2015 г.

На 510-ата си пленарна сесия, проведена на 16 и 17 септември 2015 г. (заседание от 16 септември), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище с 204 гласа „за“, 1 глас „против“ и 11 глас „въздържал се“.

1. Заключение и препоръки

1.1 Социалните иновации и мрежите за сътрудничество трябва да се използват пълноценно за насърчаване и укрепване на гражданското участие и по-общо на гражданското общество в разработването и управлението на политиките на Съюза посредством децентрализирани и колективни проекти „отдолу нагоре“, които допринасят за повече пряка демокрация.

1.2 От своя страна повсеместният достъп до новите технологии по принцип, и в частност до широколентовия интернет, трябва да остане приоритет за Европейския съюз и би следвало да се разглежда като услуга от общ интерес, която трябва да противодейства на цифровото разделение и последиците от социалната изолация, до които води то.

1.3 Новите информационни и комуникационни технологии, подпомогнати от социалните иновации и използването на мрежите за сътрудничество, би следвало да играят важна роля за създаването на квалифицирани и качествени работни места посредством подкрепа за проекти, насочени към създаването на новаторски предприятия и инициативи, които позволяват да се намалят настоящите равнища на безработица.

1.4 ЕИСК счита, че е от съществено значение да се засили цифровото обучение, по-конкретно да се въведе подходящо обучение в рамките на учебния процес, което дава възможност на младите хора да посрещат предизвикателствата на бъдещето; непрекъснато обучение за работниците, което им дава умения да използват новите информационни и комуникационни технологии на пазара на труда; обучение, което дава възможност за учене през целия живот и противодейства на изолацията на най-уязвимите групи.

1.5 ЕИСК поддържа целите на стратегията „Европа 2020“ и стратегията за равни възможности на мъжете и жените. Комитетът подкрепя водещите инициативи „Съюз за иновации“ и „Програма в областта на цифровите технологии“, както и мерките, необходими за постигане на синергия между двете, за да се постига напредък в областта на социалните иновации. Поради това счита, че е важно тези цели да бъдат включени в националните планове за реформа (НПР) и да се следи напредъкът им в рамките на европейския семестър. Също така счита, че е от съществено значение участието не само на социалните партньори, но и на гражданското общество на европейско, национално и регионално равнище в изпълнението, мониторинга и оценката на финансираните от Европейския съюз дейности за постигане на тези цели.

1.6 ЕИСК призовава за това социалните иновации във връзка с новите технологии и въз основа на социалните мрежи и съвместната работа да дават възможност за разработване на технически решения, допринасящи за по-добра интеграция на лицата с увреждания, като улесняват максималната им самостоятелност и участие и им дават възможност да преодоляват предизвикателствата, за да се премахнат всички пречки, водещи до дискриминация.

1.7 ЕИСК призовава институциите на ЕС да стимулират изграждането на капацитет и използването на основни цифрови среди, както и да спомогнат за създаването на пространства за хоризонтални новаторски връзки за устойчивото им развитие с цел практическото прилагане на формулата „социални иновации + съвместна работа + цифрова комуникация“, както и улесняване и насърчаване на бързия и сигурен достъп в реално време.

1.8 Европейският съюз се приканва, в рамките на своята програма EaSI (Европейската програма за заетост и социални иновации), да финансира разработването и изпълнението на проекти по инициатива на гражданското общество, които се реализират чрез социалните мрежи и съвместната работа, при условие че целите им са от общ интерес и обслужват потенциала за повишаване на пригодността за заетост и интеграцията.

1.9 На практика Европейската комисия трябва да се ангажира с ясна и конкретна политика относно социалните иновации и достъпа на гражданите до нови технологии, които водят до инициативи, носещи споделени ползи за населението. Това следва да бъде в съответствие с пакета за социални инвестиции на Европейската комисия⁽¹⁾. Също така трябва да се увеличат инвестициите в човешки заложи и да се насърчава отварянето на пазари, основани на знанието, които поощряват сътрудничеството между предприятията и гражданите.

1.10 В крайна сметка трябва да се отпусне пакет от инвестиции, който дава възможност за стимулиране на социалните иновации въз основа на технологичното развитие, насърчаване на съвместните научни изследвания, разработени чрез споделена и мултидисциплинарна форма, насърчаване на достъпа до нови знания и институционално укрепване посредством пряката демокрация с помощта на тези нови инструменти за участие в мрежа и цифрова комуникация.

2. Въведение

2.1 Настоящото становище има за цел да оцени необходимите условия, за да могат социалните иновации да използват пълноценно ИКТ в името на общото благо, и призовава за изпълнение на мерките, насочени към улесняване на цифровите технологии и изграждане на платформи за насърчаване на работата в мрежа и развитието на синергични взаимодействия. Изучаването на мрежовите структури и приспособяването им към основите на организационната култура са сред подходите, необходими за тази цел.

2.2 Формулата „социални иновации + съвместна работа + цифрова комуникация“ поставя въпроса за намиране на подходящите процеси и инструменти за тези цели с оглед на ефективен напредък към постигане на очакваните резултати.

2.3 От първостепенно значение са образованието (учебен процес, основан на сътрудничество), обучението (платформите за масови отворени онлайн курсове (MOOC) и Moodle), електронното здравеопазване (средства за здравна профилактика), създаването на заетост (електронни обществени поръчки), социалното предприемачество, логистиката и транспортът, безопасността на храните и продуктите, електронната администрация и обществените услуги (електронно гласуване), икономическата демокрация (колективно финансиране, алтернативни валути) и социалното участие.

2.4 В настоящия контекст социалните иновации добиват особена значимост в сфери като научноизследователската и развойната дейност, ефективността и устойчивостта, сближаването и социалната интеграция, споделената отговорност и участието на гражданите, бизнес етиката и корпоративната социална отговорност, пряката демокрация и електронното управление и др.

⁽¹⁾ Източник: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1044>

2.5 ЕИСК⁽²⁾ изтъква още веднъж колко е важно да се разшири обхватът на действие на универсалната услуга за електронни телекомуникации, така че да включва и широколентовия достъп до интернет, отчитайки не само географската, но и социалната изолация, за да бъдат постигнати целите за намаляване на цифровото разделение и засилване на икономическото, социалното и териториалното сближаване. Освен това ЕС трябва да установи рамкови условия за единен пазар на големите информационни масиви (*big data*) и компютърните услуги в облак (*cloud computing*), така че да служат за целите на социалните иновации.

3. Насърчаване на социалните иновации в настоящия цифров контекст

3.1 Мрежите за съвместна дейност и цифровите комуникации играят важна роля в областта на социалните иновации. Понятието за социални иновации все още е в процес на уточняване, но въпреки това, най-често използваното определение е това от доклада на Бюрото на съветниците по европейска политика (БЕРА):

„Иновациите са социални както по отношение на целите, така и на средствата за постигането им. Към това може да се добави следното: по-конкретно, социалните иновации се определят като нови идеи (продукти, услуги и модели), които едновременно удовлетворяват социални нужди (по-ефективно отколкото останалите алтернативи) и изграждат нови социални отношения и сътрудничество. С други думи, иновациите са не само добри за обществото, но и повишават способностите му за действие“⁽³⁾. По този начин темата се разглежда най-вече от гледна точка на задоволяването на сложни и неудовлетворени социални потребности в рамките на политиката на социалното приобщаване и сближаване.

3.2 Основните компоненти на процеса на социална иновация са следните: набелязване на нови, неудовлетворени или недобре познати социални потребности; разработване на нови решения в отговор на тези социални потребности; оценка на ефективността на новите решения за удовлетворяване на социалните потребности; и разпространение на ефективни социални иновации. Освен това, инициативите за социални иновации са тясно свързани с подход, който се основава на пакет от мерки за социални инвестиции, при който се инвестира в хората, с акцент върху очакваната продължителност на живота, и превенцията е от решаващо значение.

3.3 Важно е да се проучи връзката между процесите на сътрудничество, които се предлагат от информационните технологии, и така наречените социални иновации и да се обсъдят заявените ползи за гражданите и обществото. Основните елементи могат да се обобщят по следния начин:

- а) това са процеси на сътрудничество, отворени за участие на желаещите граждани;
- б) целта им е социално подобрене и промяна;
- в) предполагат съвместно търсене на решения и внасяне на широкообхватни предложения;
- г) представляват решения, които не са предварително изпитани;
- д) създават нагласа за учене, изграждат ангажираност и предизвикват промени, които оказват въздействие на местно равнище и на свой ред се фокусират върху четири оси:
 - участие на местните заинтересовани лица, водено от принципа на субсидиарност;
 - привличане на гражданите за участие и ангажираност от тяхна страна;
 - особената роля на гражданското общество и социалната икономика;
 - процес, изграден „отдолу-нагоре“.

3.4 Следователно новото в сравнение с друг вид решения се изразява във вида отношения, които се изграждат между лицата, участващи в разработването им, било то в замисъла, процесите или етапите на развитие. Иновациите следва да отчитат мястото, което трябва да бъде отредено на социалните партньори, които са представителни лица и могат да бъдат субекти по договорноправни отношения.

⁽²⁾ Становище на ЕИСК относно „Високоскоростен достъп до интернет за всички: Идеи за предоставянето на универсални електронни съобщителни услуги“ (ОВ С 175, 28.7.2009 г., стр. 8).

⁽³⁾ Източник: http://ec.europa.eu/archives/bepa/pdf/publications_pdf/social_innovation.pdf

3.5 Както ЕИСК вече е посочвал, при измерването на социалния напредък следва да се търси по-добър баланс между икономическите и социалните показатели ⁽⁴⁾. Следването на логиката на измерването на социалния напредък с баланс между качествените и количествените мерки предлага средносрочна и дългосрочна визия в контекста на балансирана и прозрачна система на управление с ясни технически и социално-икономически показатели за изпълнение.

3.6 За да можем да търсим нови решения на проблемите, целите и предизвикателствата пред съвременното общество, трябва да се впрегнат в действие творчеството и талантът на всички и по всякакъв начин; с други думи, крайният резултат трябва да е по-голям от сумата от отделните части, при това с максимална ефективност на разходите. Това предварително условие несъмнено се изпълнява най-добре от колективната интелигентност и съвместното създаване в мрежи за сътрудничество.

3.7 Социалните иновации се проявяват в отговор на неудовлетворени потребности на обществото или на сложни социални предизвикателства, засягайки области и инструменти като например:

а) области

- укрепване на демокрацията, по-специално демокрацията на участието;
- социално приобщаване;
- социална икономика;
- съвместно потребление;
- свободно достъпни данни, отворен код, свободен хардуер;
- технология за носене;
- платформи за обществена осведоменост;
- цифрова социална отговорност, основаваща се на мрежовия ефект.

б) инструменти

- повторна интеграция на изключени групи;
- насърчаване на устойчиво поведение и начин на живот посредством осъзнаване на последиците за устойчивостта в резултат на избора на потребителите по отношение на енергията, околната среда и здравето;
- търсене на мнението на гражданите за по-добро вземане на решения (на лично или институционално равнище);
- повишаване на доверието в данните, събирани колективно;
- използване на колективната осведоменост за екологичната и социалната обстановка, за да се насърчат подобрения в политиките или да се създадат нови модели за икономиката, обществото и демокрацията;
- разработване на алтернативни подходи за сътрудничество при решаване на проблемите с цел подобряване на публичните услуги, градската среда, демокрацията и интернет въз основа на свободно достъпни данни;
- свързване на гражданите, предприемане на съвместни действия, отчитайки потребностите от лична неприкосновеност и приобщаване;
- създаване на колективна осведоменост за екологичните предизвикателства;
- премахване на колективните пречки пред приобщаването;
- изпробване на нови колективни форми за творчество и сътрудничество;
- изграждане на способности у гражданите за оценка на корпоративната социална отговорност;
- оценка на въздействието на платформите за колективна осведоменост.

⁽⁴⁾ Становище на ЕИСК относно „Измерване на социалното въздействие“ (ОВ С 170, 5.6.2014 г., стр. 18).

3.8 Днес способността за споделяне на знания би могла да допринесе за появата на иновации, допълвайки социалните политики. В този контекст цифровите технологии могат да играят важна роля в оказването на подкрепа на социалните новатори, които имат за цел да дадат по-добър отговор на нуждите на отделните лица.

3.9 Следователно трябва да се премахнат пречките пред иновациите и социалното експериментиране, така че да се създадат благоприятстващи иновациите среда и култура, като се отдава признание и се утвърждават специфичните роли на различните участници (фондации, кооперативи, спружения, взаимоспомагателни дружества, осигурителни каси, МСП и други предприятия от социалната икономика и др.) като партньори и доставчици на услуги⁽⁵⁾.

4. Мрежи за съвместна работа

4.1 Мрежата за сътрудничество се създава от група лица, които дават интелектуален принос за проект с обща за групата цел. Те действат като един мозък („общ мозък“), единен орган, съставен от милиони клетки, генериращи идеи, който се изправя пред мащабни предизвикателства като езика или комуникацията. Бързото развитие на интернет, редом с други фактори, благоприятства многообразието на общи проекти и мрежи за съвместна дейност, макар че е уместно на тази технологична възможност да се придаде целесъобразен смисъл, обслужващ общото благо.

4.2 За да постигнат по-добре крайната си цел, социалните иновации могат да се възползват от новите цифрови инструменти и мрежи като например услугите за възрастни хора в отдалечени райони и др.

4.3 Събития, решения, действия и лица се намират в споделен контекст, нова цифрова среда, в която те се синхронизират в реално време, създавайки колективна интелигентност.

4.4 Колективната интелигентност е нововъзникващ процес, при който координацията на много интелектуални способности води до решение, което не би могло да бъде достигнато от хора, работещи поотделно. По този начин множествената интелигентност се състои в синергично действие на множество съгласувани таланти. Ключовият въпрос е как да се развива колективна интелигентност, така че колективът да стане креативен и по този начин да се генерират процеси на иновация и социална промяна чрез платформи, способстващи за развиването на такива съвместни проекти.

4.5 Скоростта, с която се постигат целите, определени в тези мрежи за сътрудничество, е много по-висока от тази на всяка организирана група с ограничен състав, независимо от нейната структура и функциониране, благодарение на търсенето на талант извън самата организация, което води до отворена, демократична, децентрализирана и водена от общностите иновация.

4.6 Съществуват две основни условия за споделянето на знания от хората: симетричност на очакванията и асиметричност на познанията. Настърчаването на общи очаквания и допълването на различните познания спомагат за изграждането на мрежи за сътрудничество.

4.7 Всяка мрежа за сътрудничество и съвместна работа е изправена пред три вида заплахи, които трябва да бъдат отчетени: паразитизъм („free riding“) (отношенията се основават на справедливост — „fairness“ — на приноса); практиката на заинтересованото колективно финансиране („crowdfunding“)⁽⁶⁾ и накрая, конспирация. Последният проблем разкрива ролята на доверието в тази област на сътрудничество.

4.8 Мрежите се изграждат въз основа на доверие, което на свой ред представлява очакване по отношение на способността за ангажираност и отклик, както и на компетенциите на хората, с които се установява сътрудничество. Пълното и трайно доверие създава стабилна репутация, която предпазва мрежата от конспирация. Доверието не може да съществува без сигурността на мрежите, която зависи от наличието на справедлив за всички закон и на контрол. Сигурността се основава на зачитането на етиката по отношение на обявените цели и на работата на мрежата, на условията за създаване и прекратяване на мрежи, които трябва да се планират и обявяват публично, както и на зачитането на основните права, които трябва да включват правото „да бъдеш забравен“.

⁽⁵⁾ Становище на ЕИСК относно „Програма за социална промяна и социални иновации“ (ОВ С 143, 22.5.2012 г., стр. 88).

⁽⁶⁾ Становище на ЕИСК относно „Разгръщане на потенциала на колективното финансиране в Европейския съюз“ (ОВ С 451, 16.12.2014 г., стр. 69).

4.9 В заключение последователността на следните процеси: развитие на хоризонтални работни структури, взаимодействие в мрежа и поява на платформи, води до креативност и социална иновация посредством разнороден модел, отличаващ се със своята отвореност, хоризонталност и разпространение, в който не бива да се пропуска и ключовата роля на свързващите звена, които позволяват да се изразят и навържат идеи и проекти, както и да се насърчат тези нови форми на организиране за действие.

4.10 Мрежовата платформа представлява формат, който дава възможност за развиване на процесите на колективна интелигентност, насърчаващи модел, който зачита индивидуалните идентичности. Повратната точка настъпи с използването на интернет, не само чрез демократизацията на модела на общуване, но и чрез съединителните звена, които насърчават алтернативен модел на организация, черпейки вдъхновение от цифровата култура.

5. Цифровата комуникация като средство за социална иновация посредством мрежите за сътрудничество

5.1 Цифровата комуникация позволява да се визуализира обществената споделена отговорност, колективната интелигентност и съвместната работа в мрежи, което осигурява благоприятна среда за развитието на модели за икономика на сътрудничеството, основани на общото благо.

5.2 ЕИСК вече посочи⁽⁷⁾, че социалните мрежи могат да насърчават отговорното цифрово гражданско участие и следва да гарантират на гражданите ефективно упражняване на съответните им права в цифрова среда като свободата на изразяване и информация, защитата на личните данни и на неприкосновеността на личния живот, изискването за прозрачност и интернет услуги с подходящо качество.

5.3 Трябва обаче да се отчетат отрицателните страни на социалните мрежи и да се предвидят свързаните с тях рискове, като същевременно се обръща внимание на предлаганите от тях потенциални възможности и синергии, за да се насърчи отговорното и интелигентно използване в рамките на единен цифров пазар.

5.4 Европейският съюз трябва да престане да бъде само ползвател на цифрови технологии и да се превърне в създател и производител на съдържание, като за целта трябва да насърча талантите си, а сред приоритетите му трябва да бъдат информирани, обучение и образование, както и осигуряване на достъп до цифровото общество.

5.5 Важно е потребителите да могат да получават подходящи съвети, особено по теми като анонимност и псевдоанонимност на данните, анализ на риска, свързан с личните данни, и инструменти и инициативи, които повишават осведомеността им, тъй като с тези цифрови средства потребителите могат да съдействат за по-добър контрол и защита на данните им.

Брюксел, 16 септември 2015 година.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Henri MALOSSE

⁽⁷⁾ Становище на ЕИСК относно „Отговорно ползване на социалните мрежи“ (ОВ С 351, 15.11.2012 г., стр. 31).